

en la qual s'expressaren els més grans trobadors. Bastero també fou precursor en l'edició de *gramàtiques catalanes del francès i l'italià* perquè els seus contemporanis catalans poguessin acostar-se millor a aquestes grans llengües de cultura.

Pep Vila

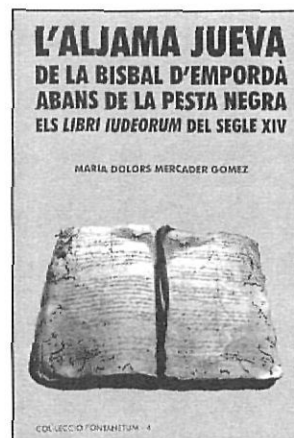
Els jueus de la Bisbal

MERCADER GÓMEZ, M. Dolors. **L'aljama jueva de la Bisbal d'Empordà abans de la pesta negra.** Els 'Libri Iudeorum' del segle XIV.

La publicació de treballs sobre les comunitats medievals de jueus catalans a partir de fonts de naturalesa notarial no és cap novetat dins del panorama historiogràfic del nostre país. Als estudis sobre els casos de Vic, Perpinyà o Cardona, entre altres, caldrà afegir-hi des d'ara el de la Bisbal d'Empordà treballat per Maria Dolors Mercader Gómez al llibre *L'aljama jueva de la Bisbal d'Empordà abans de la pesta negra. Els 'Libri Iudeorum' del segle XIV*, acabat de publicar. Aquesta obra omple el buit que existia des de fa més de cent anys, quan Josep Pella i Forgas va donar les primeres dades mínimament sistemàtiques sobre la comunitat jueva bisbalenca.

Els continguts del llibre, però —i com reconeix implícitament la mateixa autora diverses vegades—, fan més

honor al subtítol, els *Libri Iudeorum*, que al mateix títol. En efecte, el treball és essencialment una presentació dels llibres de jueus —o registres on els notaris medievals anotaven les operacions on intervenien jueus, bàsicament relacionades amb el crèdit— de la notaria bisbalenca al segle XIV i la sistematització de la seva informació, sobretot del que Mercader anomena «registre dels anys 1324-6». Amb aquest benentès el treball globalment és correcte, i l'abundància d'exemples, quadres i gràfics estalviarà feina a qui més endavant vulgui estudiar a fons la vida dels jueus medievals de la Bisbal. Alguns dels exemples que s'hi donen i que recullen pràctiques com el lliurament de penyores, les fiances mútues o els deutes garantits amb altres deutes són de gran interès, perquè permeten intuir l'enorme complexitat del món del crèdit medieval. L'autora no desenvolupa cap d'aquestes qüestions, però la veritat és que el laconisme dels formularis textos notarialis tampoc no ho permet.

Més enllà dels continguts cal destacar l'encert de l'autora en incloure un apèndix documental relativament variat, amb textos —alguns en català— que il·lustren tant la realitat dels jueus com la del conjunt de la societat bisbalenca del segle XIV. Amb tot, una ressenya d'aquest llibre no seria correcta si no s'hi esmentessin també els seus errors, en aquest cas segurament molt menys atribuïbles a l'autora que a aquells que li han dirigit la recerca. Així, d'una banda al llarg de tota l'obra s'usa desprecupadament l'expressió *aljama* per definir la comunitat jueva de la Bisbal, quan en realitat la noció d'aljama no era física o demogràfica, sinó jurídica: no totes les comunitats de jueus eren aljames. A *Torroella de Montgrí*, per exemple, hi va haver jueus com a mínim des del segle XIII, i l'aljama torroellenca no fou creada fins al 1388. Si al segle XIV a la Bisbal hi havia una aljama jueva, calia aportar textos coetanis que explicitament s'hi referissin, i si no usar una altra expressió. D'altra banda, no pot passar-se per alt l'escandalós error d'oblidar que abans de 1350 la documentació pública es datava per l'Encarnació florentina, és a dir que els anys començaven a comptar-se des del 25 de març, de manera que entre el març de 1324 i el de 1325 no s'esdevingué el que afirma l'autora —«un any sencer no és enregistrat en el llibre»—, i el pretès *Liber* de 1324-6 en realitat abraça només el període 1325-6.

En resum —i salvant aquestes patinades, que poden rectificarse en posteriors edicions—, és un llibre modest que s'ajusta perfectament a la modèstia dels seus objectius —«primer punt de referència per a estudis posteriors», ja es reconeix a les conclusions— i a la de les seves fonts, però que per les dades que aporta hauria de ser tingut en compte per qui des d'ara s'interessi tant per la història de la Bisbal com per la dels jueus catalans del segle XIV.

Xavier Soldevila

Excursions per la Garrotxa

Joaquim AGUSTÍ. **Excursions per l'Alta Garrotxa. Sadernes-Bassegoda.** Olot, 1999. 240 pàgines.

Fa uns anys que a Olot hi ha una editora dinàmica, amb el nom de Llibres de Batet, que omple una sèrie considerable de buits existents en la bibliografia local. Però avui no voldria parlar de l'editora, sinó d'una de les sèries de llibres que ha tret al mercat a partir de 1994, sota el nom genèric de *Guies dels Llibres de Batet*.

L'objectiu d'aquesta sèrie és divulgar el territori, donant pautes per seguir uns itineraris dins la comarca de la Garrotxa, una de les zones que aplega des de temps molt reculats una considerable quantitat d'excursionistes durant tot l'any, alguns atrets

- ANGLADA, M. Àngels. «Els maldecaps de Pere Geli». *Els Marges*. [Barcelona], núm. 64 (setembre 1999). P. 69-76.
- ARAGÓ, Narcís-Jordi; CLARA, Josep; COSTA, Lluís. *El franquisme. La transició democràtica*. Girona: ADAC, 2000. 14 p.
- BAYO, Manel. *Culpables*. Girona: Ajuntament de Girona, 1999. 32 p.
- CARRERA, Jordi S. *Ànima tèxtil*. Girona: Ajuntament de Girona, 1998. 32 p.
- CLARA, Josep. «Jaume Sisó i Bofarull, governador de Girona». *L'Avenç*. [Barcelona], núm. 248 (juny 2000). P. 50-53.
- CLOTET, M. Teresa; PALLÍ, Lluís; ROQUÉ, Carles. *Les fonts de les Gavarres*. Girona: Universitat de Girona, 2000. 56 p.
- CONGOST COLOMER, Rosa. *Els darrers senyors de Cervià de Ter. Investigacions sobre el caràcter mutant de la propietat (segles XVII-XX)*. Girona: CCG, 2000. 304 p.
- CUFÍ I SOLÉ, Quim; CORNELLÀ I CANALS, Pere. *Dicgionari*. Girona: Universitat de Girona / Ajuntament de Girona, 2000. 379 p.
- DE LA TORRE, F.; MUTJÉ, P.; PUIG, J. *Problemes de química bàsica*. Girona: Universitat de Girona, 2000. 141 p.
- FERRER I GIRONÈS, Francesc. *Catalanofòbia*. Barcelona: Edicions 62, 2000. 394 p.

per la bellesa del seu paisatge característic i espectacular, altres per la flora o pel seu passat volcànic, o també per la possibilitat de fer pics de l'Alta Garrotxa o conèixer l'arquitectura i les manifestacions festives dels seus pobles, de manera que hi ha un interès molt diversificat entre la gent que fa camins a peu per la comarca.

Totes les guies, acuradament dissenyades per Magda Pujolàs, inclouen unes magnífiques fotografies en color de Josep M. Melció, només amb la contemplació de les quals ja es desperta l'interès per conèixer els indrets proposats. El text està àmpliament documentat amb imatges fotogràfiques tant d'aspectes generals com de detalls del trajecte, des de masos i ermites fins a fonts, arbres o qualsevol detall que hagi cridat l'atenció de l'experimentat fotògraf.

Fins ara han aparegut nou Guies: *Itineraris per la Zona Volcànica de la Garrotxa*, de Gonçal Portabella (1994); *Excursions matinals des d'Olot*, de Joaquim Agustí (1994); *La vall de Bas i Ridaura*, de Jordi Pujiula (1995); *Olot*, de Jordi Pujiula (1995); *Excursions matinals des de Santa Pau*, de Joaquim i Josep Agustí (1995); *La vall de Bianya*, de Josep Murlà (1996); *Besalú*, de Maria Fauró (1997); *Excursions per l'Alta Garrotxa. Oix*, de Joaquim Agustí (1997), i *Excursions per l'Alta Garrotxa. Sadernes-Bassegoda*, també de Joaquim Agustí (1998). Però ja hi ha en projecte un conjunt d'altres publicacions, alguna a punt de sor-

tir, que ampliaran l'oferta en aquest camp.

A cada volum hi ha entre vuit i divuit propostes d'itineraris diferents, totes il·lustrades amb plànols de construccions remarcables, mapes dels itineraris, perfils del terreny a recórrer, temps de durada de la marxa, i amb unes icones que remetent al text, on s'amplia la informació sobre tots els centres d'interès que hi ha en el recorregut, a més de les magnífiques fotografies ja esmentades.

S'hi recullen dades diverses en funció de si l'itinerari té un caràcter urbà o rural, i no hi falten les dades històriques del lloc i la descripció del relleu i la vegetació, per donar resposta a totes, o quasi totes, les preguntes que el caminant interessat es pot formular.

Joan Sala

Arqueologia a Porqueres

BURCH, J.; NOLLA, J. M.; SAGRERA, J.; VIVÓ, D.; SUREDA, M.

Els temples i els cementiris antics i altmedievals de mas Castell de Porqueres.

Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 20. Banyoles, 1999. 39 pàgines.

Mas Castell de Porqueres és un jaciment arqueològic de primer ordre, però la desgràcia que ha perseguit la seva investigació ha estat, com a mínim, proporcional a la seva importància. Aquesta és la

causa que avui no puguem parlar de l'existència d'un jaciment públic, visible i visitable, a Porqueres.

Un dels factors que el fan imprescindible per entendre'l com un punt bàsic i estratègic en l'entorn natural en el qual es troba és la seva adequació als patrons d'assentament en un turó que, des de la riba de ponent, domina l'estany. L'encert en l'elecció d'aquest lloc s'ha traduït en una extraordinària pervivència, des del seu origen —que podem fixar a l'inici de la iberització, com a mínim— fins al present.

El volum que comentem aquí és obra del Departament d'Història Antiga de la UdG en pes, comandat pel doctor Nolla, i es centra en el període cronològic que abraça des de l'antiguitat tardana fins a l'etapa altmedieval de mas Castell. El treball no s'ha elaborat amb documents ni materials originals —no en va hi ha tres apartats dedicats a la història de la investigació—; en contrapartida, hi ha hagut una tasca important i necessària, basada en la metodologia de la lectura i el fitxatge